Vogelbescherming, hoezo?

Inleiding

Iedereen is het ermee eens dat de weidevogelstand in Nederland de laatste tien jaar drastisch is afgenomen. Waar is de Wulp op de hei, waar broeden nog Kokmeeuwen in vennetjes, waar zijn de Korhoenders gebleven? Volgens Ernst Poorter, 'kenner bij uitstek' in Europa wat de Lepelaars betreft (zie zijn vele publicaties in dit blad) en die nota bene ook nog wordt tegengewerkt door lieden die menen er nog meer verstand van te hebben, broeden er sinds 1989 geen Lepelaars meer in het Naardermeer. Hoe komt dit toch? Inmiddels broedt driekwart van de populatie op de Waddeneilanden. Vogelbescherming voert dan nu actie voor de Grutto: 'Help de Grutto', giro ... etcetera. Hoe zit het dan met de Kievit of de Tureluur? Waren er niet altijd al minder Grutto's dan Kieviten? Wordt het niet eens tijd dat de politiek de ogen eens opent voor de werkelijke gevolgen van hun gevoerde natuurbeleid in Nederland? Dit artikel geeft een beschouwing van deze problematiek van het verleden naar de toekomst.

Een terugblik

Opgegroeid in de tweede helft van de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw zwierf ik veel in de natuur. Elk voorjaar weer waren er zeer veel weidevogels rondom Zwolle te bewonderen, ondanks dat er in de raaptijd veel naar eieren werd gezocht. Later kwam ik door mijn werk in het midden van de jaren zestig veel op agrarische bedrijven in het gehele land en vooral in de noordelijke helft van Nederland waren weidevogels heel gewoon. Ze 'stoffeerden' het landschap in het voorjaar. De meeste boeren hadden er oog voor en waren er zuinig op. Later, wonend aan de rand van de Veluwe, bezocht ik jaarlijks de bolderplekken van de Korhoenders. Onder andere bij Tongeren en Welna. Onvergetelijk! Eind jaren zeventig verhuisde ik naar de Flevopolder, waar vooral weidevogels langs de randen van de polder te vinden waren, onder andere bij het Greppelveld (Flevolandschap), boven Elburg, waren zeer veel weidevogels. Dit gebied was eveneens rijk aan Watersnippen en er waren de Kievitslanden boven Harderwijk (Natuurmonumenten voorheen Staatsbosbeheer). Beide weidevogelreservaten zijn niet toegankelijk. Ieder jaar broedden er in de Kievitslanden tussen de vier- à vijfhonderd weidevogelparen. Zelfs waren er nog Kemphanen. Ook de Velduil kwam er voor. De polders waren overvloedig gevuld met Fazanten (jachtwild dat hier niet hoort, maar wel een graadmeter is). Elk voorjaar veel kuikens en kraaiende hanen.

Jacht

In de jaren zestig en zeventig waren er veel jagers en was er gemiddeld genomen veel wild (ik ben zelf géén jager). Landelijk werden Vossen (voornamelijk voorkomend op de zandgronden) te vuur en te zwaard bestreden. Ook de rest van het zogenaamde ongedierte was niet veilig: Vlaamse Gaaien, Eksters, kraaien, Bunzing, Wezel, Hermelijn, ja ook Dassen (geklemd, vergiftigd, uitgegraven, etcetera). Vossen waren daardoor zeer dun gezaaid, de laatste kreeg men echter nooit, werd er gezegd! Hoe moeilijk was het in die tijd om in mei jonge spelende Vossen voor de pijp te fotograferen. Alles werd namelijk uitgegraven (premie), zeer onweidelijk en onsportief, maar toch! De gaten en kuilen zijn heden op de Veluwe nog goed te zien. Deze werden namelijk nimmer dichtgegooid.

Het is mij slechts eenmaal gelukt om opnamen van spelende Vossen te maken (een oude dassenburcht en daardoor niet uitgegraven). Door de toenemende welvaart kwam de wel zeer arrogant overkomende jagersclub steeds meer in diskrediet en bij enkele 'mislukte' televisie-optredens gingen de heren af door de zijdeur. Hoe kon men nu voor plezier dieren doden, dit was toch geen sport, was de algemene opinie. Heden ten dage kan de jager zich in een natuurgebied bijna niet meer vertonen. Jachtliefhebbers

zoeken inmiddels al lang het buitenland op.
Maar tijdens de kerst wordt er nog volop buitenlands wild gegeten. Ook niet onbelangrijk was het opheffen van het klemverbod. Deze wreedheid werd eindelijk afgeschaft. Door de druk van de publieke opinie in de jaren tachtig verslapte de jacht. De politiek wordt namelijk gevoed door de publieke opinie die er naar mijns inziens weinig kennis van heeft, maar vervolgens wel de richting bepaalt. Er werd bijvoorbeeld al in veel natuurgebieden (Natuurmonumenten, kun je toch niet maken voor al je leden?) al niet meer gejaagd en ook bij Staatsbosbeheer nam de jacht af. Jagers en boeren raakten uit! De zogenaamde natuur, de natuur laten, was het credo.

Gevolgen: biodiversiteit neemt af
Lang de randen van de Veluwe verdwenen de weidevogels en op de Veluwe restte nog slechts grof wild en wat Reeën. Bodembroeders verdwenen, evenzeer veel Ringslangen en Adders, Konijnen en Hazen werden spaarzaam. Alleen de bijna uitgeroeide dassenpopulatie herstelde zich flink en nam de oude burchten weer in gebruik. Momenteel is de vossenstand dunner geworden (minder voedsel), maar alle biotopen zijn bezet en wild en bodembroeders zijn niet teruggekomen. Behalve Nachtzwaluwen, deze lijken weer wat toe te nemen, maar of de broedsels slagen is mij niet bekend. Men heeft nog enkele jaren achtereen gepoogd wat Korhoenders uit te zetten ,maar dit is jammerlijk mislukt! In het begin van de jaren negentig begon de Vos aan zijn opmars in de Flevopolders en dat hebben we geweten ook! Net zo goed als pluimvee- en schapenhouders. Binnen enkele jaren verdwenen de Fazanten compleet van het toneel. De laatste staarten vond ik op de wandelpaden. Sindsdien broedt er in het Greppelveld en ook in Kievitslanden (ondanks allerlei beheersmaatregelen: oude wilgenbomen kappen langs de weilanden, wegafsluiting, hogere waterstand), de laatste vijf jaar praktisch niets meer. Ook schooiert de Vos graag door riet en moeras. In het voorjaar mis ik de eendennesten langs sloten en ruigten. Afhankelijk van de waterstand verdwenen vele moerasvogels als broedvogel. Rond Almere lopen inmiddels 'patat-vossen' rond vertelde mij een jager. Niet alleen in de bossen, maar ook aan de rand van ons dorp worden jaarlijks jonge Vossen geboren. Zelfs midden in de polder is mij een geval bekend, dat vorig jaar januari de kattenbak bij de keukendeur op een boerderij (waar ik wat aan weidevogelbescherming doe) elke nacht werd leeggemaakt door een Vos. De prenten in de sneeuw waren 's morgens nog goed te zien. Tussen 1 april 2000 en 1 april 2001 schoot Faunabeheer Flevoland 535 Vossen af en er zijn er nog veel te veel!
Noord-Nederland gaat ook gebukt onder vossenplagen. De grote broedkolonies in de kwelders nabij Holwerd (waar vroeger helemaal geen Vossen voorkwamen) met onder andere Noordse Sterns, Visdieven, Kluten, Kokmeeuwen, etcetera zijn de laatste jaren leeg. De Vossen ondermijnen zelfs de zeedijken bij Sint Jacobiparochie om er gangen te graven (bron: Wetterskip

Aan het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw begonnen Vossen ook in de nieuwe Flevopolders hun opmars.
Foto: Wim Smeets.

Fryslân). Het Fryske Gea probeert de weidevogels te sparen in Gaasterland met zogenaamde ringjachten om de weilanden heen. Dit is mijns inziens een soort noodverband. Vorig jaar schoot men drieduizend Vossen af in de drie noordelijke provincies (bron: Reiner Horst). Er zijn in Nederland nog wel vossenluwe gebieden, waar nog veel weidevogels zijn. Onder andere delen van Noord- en Zuid-Holland, Utrecht, Friesland en Zeeland (trouwens op Tholen schoot men de eerste Vos sinds honderd jaar!) Maar hoe lang nog?

Conclusie

Zoals wel bekend is hebben de intensivering en de moderne productiemethoden van de landbouw ten opzichte van de weidevogels er niet altijd goed goed aan gedaan, maar dit is geen hoofdzaak. Waar zich te veel Vossen vestigen neemt de predatiedruk enorm toe en dan worden weidevogels en andere bodembroeders niet alleen ernstig bedreigd, maar verdwijnen volledig! Ook de hazenstand neemt zienderogen af. Natuurgebieden en weidereservaten zijn of raken leeg! Inmiddels heeft de Vos naar mijn inschatting plus minus 70% van ons land in bezit genomen en het einde is nog niet in zicht. Ik vrees dan ook dat er binnen tien jaar nog amper weidevogels in Nederland zullen zijn.

Toekomst

In april is de nieuwe Flora- en Faunawet aangenomen in de Kamer. Hierover maak ik mij ernstige zorgen. Vossen zijn prachtdieren en horen als fervente nuttige muizenjagers in delen van Nederland thuis. Ze hebben in Nederland geen natuurlijke vijanden, daardoor blijft jacht nodig. De Vos moet landelijk, met de nadruk op landelijk, bejaagbaar blijven, want het is nu al uit de hand gelopen. De vraag of we de natuur zijn gang kunnen laten gaan is voor mij geen vraag meer....

■ Joh.Walsma, Het Erf 58, 8256 DC Biddinghuizen

Milieu- en beheersovereenkomsten hebben geen effect

Ongeveer twintig procent van de landbouwgebieden in de Europese Unie vallen op enigerlei wijze onder regelingen die als doel hebben de negatieve invloeden van de moderne agrarische bedrijfsvoering op natuur en milieu tegen te gaan. De kosten van dergelijke regelingen zijn hoog. Momenteel gaat het nog om 4% van de totale uitgaven (• 1,7 miljard) van de Europese Unie (EU). In de toekomst zullen deze uitgaven nog verder stijgen tot een niveau van 10%. Hoewel agrarische regelingen en overeenkomsten in de diverse Europese landen al meer dan tien jaar bestaan, zijn er tot op heden geen betrouwbare gegevens over de effecten van de desbetreffende maatregelen. Men neemt in de regel gewoon aan dat de maatregelen het gewenste effect hebben. Onlangs heeft een groep onderzoekers van de Universiteit van Wageningen echter resultaten gepubliceerd van onderzoek naar de effecten op de biodiversiteit. De resultaten waren alarmerend. Men kon geen positieve bijdrage aantonen op het gebied van een verbetering van de biodiversiteit. Het onderzoek was gebaseerd op 78 paren gebieden waarvan steeds het ene gebied viel onder de een of andere beheersovereenkomst en het andere op conventionele wijze werd beheerd. In het onderzoek werd gekeken naar planten, vogels en enkele insecten. Uit de resultaten bleek dat beheersovereenkomsten geen effect hadden op de diversiteit van planten of dieren. Sterker nog: men ontdekte dat vier meer algemene steltlopersoorten zelfs minder frequent voorkwamen op percelen met beheersovereenkomsten. Daar stond wel tegenover dat sommige vliegen en bijen wel een bescheiden verbetering in de soortenrijkdom lieten zien.

Er zijn grote verschillen in de beheersmaatregelen, maar in het algemeen komt het erop neer dat boeren een financiële compensatie ontvangen als zij bereid zijn om zich bepaalde vastgestelde beperkingen op te leggen. Zij kunnen veelal vrijwillig meewerken, maar als zij daartoe besluiten dan dienen zij zich wel aan het aangepaste stelsel van beheersmaatregelen te houden. Een belangrijk onderdeel van dit soort beheer is het uitstellen van maaien om broedvogels in staat te stellen hun jongen groot te brengen. Een ander type maatregel is meer gericht op het verbeteren van de soortenrijkdom van graslanden, slootkanten en

wegbermen. Ook hierbij kunnen beperkingen worden opgelegd bij het maaien, maar er gelden dan vaak ook beperkingen op het gebied van bemesting of het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Op de onderzochte gebieden werden geen significante verschillen gevonden tussen percelen met speciaal beheer en met traditioneel beheer. Er werd gekeken naar het verschil van meer centraal gelegen delen van percelen en de randen tot een breedte van twee meter. Gemiddeld bleken de randzones 96% van de soortenrijkdom te vertegenwoordigen en 66% van de soorten die daar werden aangetroffen, kwamen in de centrale delen helemaal niet voor. Ondanks soms jarenlange beperkingen bij het toedienen van stikstof, blijken Nederlandse graslanden soortenarm te blijven. Zelfs beperkingen van stikstofbemesting met meer dan de helft is mogelijk nog niet voldoende om daadwerkelijk kansen te bieden voor het ontwikkelen van een rijkere flora.
Er bleek ook geen verschil tussen gebieden met beheersovereenkomsten en gebieden zonder overeenkomsten voor wat betreft het voorkomen van steltlopers. Doelsoorten bij dit onderzoek waren de Kievit, Scholekster, Tureluur en Grutto. In het algemeen bleken de vogels de gebieden met beheersovereenkomsten enigszins te mijden, zowel in het voorjaar, wanneer er meer verschillen in gewashoogte was, als later gedurende het verloop van het broedseizoen. Met name Scholeksters bleken een voorkeur te hebben voor percelen die op conventionele wijze worden beheerd. Opvallend was dat Spreeuwen wel een voorkeur hadden voor percelen met beheersovereenkomsten. De resultaten zijn overigens niet geheel negatief, want de reproductiefactor van de onderzochte weidevogelsoorten bleek wel te verbeteren bij de invoering van beheersovereenkomsten.
De resultaten van dit onderzoek geven duidelijk aan dat er veel meer aandacht nodig zal zijn voor grondige evaluaties van projecten, met name om meer inzicht te krijgen over hoe de diversiteit in de toekomst kan worden gewaarborgd of verbeterd.

Meer over dit onderwerp is te vinden in:
Kleijn, D., F. Berendse, R. Smit & N. Gilissen: Agri-environment schemes do not effectively protect biodversity in Dutch agricultural landscapes. Nature Volume 413, 18 oktober 2001.

Veertig bevlogen jaren

De Vogelwacht Delft e.o. viert op 5 oktober 2002 haar 40-jarig bestaan, onder het motto 'Veertig bevlogen jaren'. Er wordt een feestelijke dag georganiseerd voor leden, oud-leden, natuurverenigingen en instanties. Alle oud-leden worden hierbij van harte uitgenodigd. De dag start om ongeveer 11.00 uur met onder meer, een uitgebreide excursie in de Bieslandse Bovenpolder en het krekengebied nabij Delft.
Om 15.30 uur wordt het eerste exemplaar van een speciale uitgave over de betekenis van Delftse vogelgebieden, zoals stadsparken, binnenstadstuinen en buitengebieden (Midden-Delfland, Bieslandse polders) aangeboden aan de Delftse wethouder Rik Grashoff. Aansluitend wordt een tentoonstelling geopend in Natuur en Milieucentrum de Papaver (Korftlaan 6, Delft), die een goed beeld geeft van 'Vogels in en om Delft'en van de activiteiten van de vogelwacht, die gericht zijn op het behoud van een soortenrijke (broed)vogelbevolking in de omgeving. Daarnaast wordt in september een workshop 'Trekvogels' georganiseerd en neemt de Vogelwacht deel aan de expositie 'Beelden in de Herfst' (van 27 september tot 6 oktober in De Zeven Linden, Delftse Straatweg, Delfgauw), met een onderdeel 'Bouwvormen bij Vogels'.
Voor meer informatie of aanmelding: Evert van Bokhorst (secretaris), Hollandsche Tuyn 54, 2645 HK Delfgauw, e-mail: evanbokhorst@kabelfoon.nl.

Predatie van weidevogellegsels in beeld gebracht

Onlangs is het eerste concrete resultaat gepubliceerd van het onderzoeksproject 'Weidevogels en predatie', dat in opdracht van Landschapsbeheer Nederland wordt uitgevoerd door Sovon en Alterra.
'Dragen Vossen en kraaien bij aan de achteruitgang van weidevogels?' Een beladen vraag waar dit vijfjarige onderzoek antwoord op moet geven. Het onderzoek heeft vooralsnog alvast een uniek resultaat opgeleverd: de predatiekaart van Nederland.
De discussies en waarschuwingen over predatie zijn de laatste jaren sterk toegeno-

men. Niet alleen uit kringen in landbouwgebieden, maar ook uit natuurgebieden. Daaruit blijkt onder meer dat rondom dit onderwerp nog veel onduidelijk is. Reden voor het opzetten van een onderzoek om bouwstenen te leveren voor een goede discussie over het effect van predatie op de aantalsontwikkeling van weidevogels. Belangrijke onderzoeksvragen zijn: 'Hoe vaak vindt predatie plaats, wie zijn de daders, welke factoren spelen een rol en welke verliezen kunnen weidevogels hebben?' Kennis hierover is tevens van belang voor het faunabeleid van de overheid, gezien de inwerkingtreding van de Flora- en Faunawet op 1 april 2002.
De kaart is gebaseerd op gegevens uit het jaar 2000 van ruim 90.000 door vrijwilligers en boeren gevonden weidevogelnesten. De gegevens zijn verzameld in 355 gebieden. Dat waren overwegend agrarische gebieden. Reservaten zijn buiten beschouwing gebleven. Voor het samenstellen van de kaart is het agrarische gebied in Nederland opgedeeld in tweehonderd regio's. Voor alle onderzochte nesten werd vastgesteld of het was uitgekomen of dat het legsel was mislukt. Met behulp van sporenonderzoek werd de oorzaak van het mislukken onderzocht. Per regio werd bepaald hoe groot het verlies aan legsels als gevolg van predatie was in verhouding tot het gemiddelde niveau voor heel Nederland. De kaart toont de predatieindex door middel van kleurvlakken. Het resultaat kan worden gebruikt voor het bestuderen van meer grootschalige patronen. Onduidelijk is nog of het vastgestelde predatieverlies in 2000 afweek van het verlies in andere jaren. Ook zijn er nog een aantal witte vlekken voor gebieden waarvan geen gegevens voorhanden waren. Het laat zich dus aanzien dat van deze kaart in de toekomst nog wel eens verbeterde versie nodig zal zijn.
De nu gepubliceerde predatiekaart laat zien dat in Oost-Nederland (delen van Overijssel, Drenthe en Gelderland) tot méér dan tweemaal zoveel legsels worden opgegeten dan gemiddeld in Nederland. Deze gebieden kenmerken zich door halfopen landschappen. Het is opvallend dat in soortgelijke gebieden in Zuid-Nederland (Noord-Brabant en Limburg) predatie op een gemiddeld niveau ligt. Dat is ook het geval in de meeste open weidegebieden,

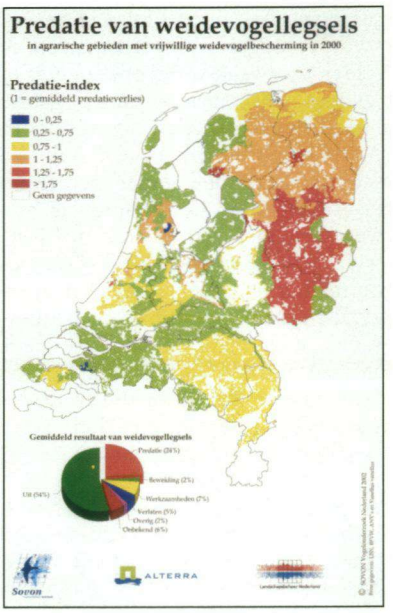

de bolwerken van de weidevogels, maar in sommige open weidegebieden in Friesland, Noordwest-Overijssel, Utrecht (Eemland) en Noord-Holland (Waterland) worden wèl meer legsels opgegeten dan gemiddeld. Dit lijkt een recent fenomeen te zijn.
Weidevogels vormen één van de meest gewaardeerde natuurwaarden in het hedendaagse Nederlandse agrarische gebied. Daarom is er al lang aandacht voor hun bescherming door middel van reservaten, beheersovereenkomsten en vrijwillige weidevogelbescherming. Desondanks nemen de aantallen van een (groot) deel van de soorten nog steeds af. Dat is vooral toe te schrijven aan factoren als het verdwijnen van broedgebied ten behoeve van stadsuitbreidingen, wegen en industrieterreinen en de voortschrijdende intensivering van de landbouw in de overblijvende broedgebieden. Het broedsucces van weidevogels wordt daarnaast mede bepaald door predatie.

Het onderzoek is in 2001 begonnen met het analyseren van de reeds beschikbare gegevens van de duizenden vrijwilligers en boeren die met vrijwillige weidevogelbescherming bezig zijn. De coördinatie vindt plaats door Landschapsbeheer Nederland, de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten, Vanellus vanellus

en agrarische natuurverenigingen.
In het voorjaar van 2002 is inmiddels de tweede fase van het onderzoek begonnen met de start van veldonderzoek naar predatie van legsels in vijftien onderzoeksgebieden verspreid over Nederland. Vrijwilligers en onderzoekers zoeken en markeren legsels en houden de lotgevallen van legsels bij. In een deel van die nesten plaatsen de onderzoekers temperatuursensoren waarmee kan worden bepaald op welk moment legsels verloren zijn gegaan door predatie. Dat geeft uitsluitsel of het om een dier gaat dat vooral overdag actief is, zoals een vogel, of om een dier dat vooral 's nachts actief is, zoals veel zoogdieren.
Het onderzoek 'Weidevogels en predatie' wordt gefinancierd door Vogelbescherming Nederland, de provinciale landschappen, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de provincies Friesland, Flevoland, Gelderland, Noord-Brabant, Noord-Holland, Overijssel en Zeeland. LTO-Nederland/in Natura en de Jagersvereniging zijn betrokken bij de begeleiding van het onderzoek. Op voorwaarde dat de financiering rondkomt, wordt met het onderzoek naar predatie (en andere sterftefactoren) bij kuikens in 2003 begonnen. Dat onderzoek zal mede gegevens opleveren die belangrijk zijn voor verbetering van het beheer van weidevogelgebieden en voor behoud van de voor Nederland zo kenmerkende Grutto. Op zich is natuurlijk verheugend dat onze natie de visie, wil, mankracht en financiën opbrengt om dit, bepaald niet kinderachtige, onderzoek uit te voeren. Want denk eens in wat het betekent om 90.489 weidevogellegsels te vinden, de gang van zaken te volgen en het voorhanden komende eindresultaat op kaart en in statistieken onder te brengen. Hulde! Cruciaal zal echter zijn of, eenmaal afgerond, Nederland bereid zal blijken de uit deze resultaten voortkomende aanbevelingen te aanvaarden door dan de noodzakelijke beleidsommezwaaien door te voeren. Afhankelijk van het onderzoeksresultaat kunnen dat veranderingen zijn op het gebied van ruimtelijk beheer, agrarische bedrijfsvoering, jacht op predatoren en ook, thans reeds, druk op andere lidstaten van de Europese Unie, waar onze met bloed, zweet en tranen beschermde weidevogels lustig worden geschoten, zodra ze op voor- en najaarstrek de grenzen van de desbetreffende landen passeren. De opgesomde factoren zijn alle politieke items, zodat de conclusie kan zijn dat het voortbestaan van weidevogels in dit land een kwestie van politieke wil, durf, lef en slagkracht is. Vogelbeschermers weten dat natuurlijk al lang, maar het kan geen kwaad dit adagium te blijven herhalen. Opdat later in deze eeuw, wanneer in de Nederlandse weidegebieden een 'silent spring' manifest geworden is, 'Den Haag' zich niet achter een 'Wir haben es nicht gewußt' kan verschuilen.
De kaart is digitaal opvraagbaar via de internetpagina's van Sovon (http://www.sovon.nl).

RAK/GLO

Vogels van de duinen

De Vogelwerkgroep Den Helder en de Vogelwerkgroep Texel organiseren op zaterdag 2 november 2002 de Noord-Hollandse vogeldag met als thema 'Vogels van de duinen'. Deze vogeldag wordt, met instemming van de Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland (SVN), georganiseerd door de vogelwerkgroepen van Texel en Den Helder gezamenlijk, die hiermee beide hun twintigjarig bestaan vieren.

PROGRAMMA:

09.30 Zaal open, ontvangst met thee of koffie en jutterkoek.
10.15 Welkom door de voorzitter van Vogelwerkgroep Den Helder, Fred van Vliet
10.20 Opening van de dag door de voorzitter van de SVN, Hugh Gallagher.
10.30 'Kustvogels', een lezing door René Pop.
11.15 'Duin zonder vos; ontwikkeling van de vogelstand in de Texelse duinen', een lezing door Adriaan Dijksen.
12.00 Lunch; broodjes en snacks verkrijgbaar.
12.30 In kleine groepjes, mét tellijst, vogelen in het aangrenzende duingebied: een 'Big Hour'.
13.30 Inleveren van de tellijsten; even bijpraten met thee of koffie en een versnapering.
14.00 'Duinbeheer en vogelstand', een lezing door Henk Wijkhuisen.
14.45 Uitslag van het 'Big Hour' met de prijsuitreiking!

14.55 'Van SVN naar POFF', een toelichting door de voorzitter van de SVN, Hugh Gallagher.
15.10 Presentatie van twintig jaar Graspieper in gedigitaliseerde vorm door Peter van der Linden.
15.30 Afsluiting van de dag door de voorzitter van Vogelwerkgroep Texel, Andri Binsbergen.

Deze Noord-Hollandse vogeldag vindt plaats in het Buurthuis West-End, Lijsterbesstraat 10a, 1783 HT Den Helder, telefoon (0223) 62 44 54.

Dit schilderij van een Tapuit is één van de werken die te zien zijn op de tentoonstelling 'Wild in Enschede'. Tekening: Elwin van der Kolk

Wild in Enschede

Ook in 2002 wordt weer de jaarlijkse internationale wildlifeart-tentoonstelling 'Wild in de Natuur' georganiseerd in Enschede. Deze expositie wordt georganiseerd door 't Kunsthuis van het Oosten en loopt van 2 november tot en met 24 november 2002.

'Wild in de natuur' is de grootste tentoonstelling in zijn soort in Europa, waaraan ruim veertig kunstenaars uit verschillende landen deelnemen met ongeveer 400 schilderijen en sculpturen. De schilderijen zijn voor een groot deel aan vogels gewijd.

Adres: 't Kunsthuis van het Oosten, Gronausevoetpad 28, Enschede. Telefoon: (053) 431 25 84. De openingstijden zijn: maandag tot en met zondag van 11:00 - 17:00 uur (donderdag ook van 17:00 - 21:00 uur).